

Projekt

z dnia 16 czerwca 2025 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY MIASTA RYBNIKA**

z dnia 2025 r.

w sprawie przyjęcia Programu Ośłonowego „Zaopiekowany Senior” na rok 2025 w Mieście Rybnik

Na podstawie:

- art. 17 ust. 2 pkt 4 i art. 110 ust. 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (tekst jednolity Dz.U. z 2024 r. poz. 1283, z późn. zm.),
- art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz.U. z 2024 r. poz. 1465, z późn. zm.)

na wniosek Prezydenta Miasta, po zaopiniowaniu przez Komisję Zdrowia i Polityki Społecznej oraz Komisję Finansów i Rozwoju,

Rada Miasta Rybnika
uchwała:

§ 1. Przyjąć do realizacji Program Ośłonowy „Zaopiekowany Senior” na rok 2025 w Mieście Rybnik stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Program Osłonowy „Zaopiekowany Senior” na rok 2025 w Mieście Rybnik

Spis treści

1. Wprowadzenie	1
2. Diagnoza i uzasadnienie	2
3. Cel.....	12
4. Grupa docelowa Programu	12
5. Działania	12
6. Okres realizacji Programu	13
7. Finansowanie Programu	13
8. Sprawozdawczość	14

1. Wprowadzenie

Jednym z głównych problemów społecznych współczesnego życia jest problem starzenia się społeczeństw, który stanowi wyzwanie dla członków rodzin osób starszych i władz na wszystkich szczeblach. Z każdym rokiem wzrasta liczba osób starszych dlatego należy wdrażać wszystkie możliwe rozwiązania wspierające te osoby.

Według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego w 2035 roku w Polsce będzie mieszkać niespełna 11 milionów seniorów, co będzie stanowiło prawie 27% ludności w kraju. Wobec tego należy stale poszerzać ofertę wsparcia dla osób starszych, szczególnie w zakresie wsparcia zdrowotnego, rodzinnego, utrzymywania aktywności społecznej i pomocy ekonomicznej, aby jak najdłużej utrzymywać seniorów w środowisku zamieszkania, w otoczeniu rodziny oraz w dobrej kondycji psychicznej i fizycznej, co stanowi sedno deinstytucjonalizacji.

Ważność deinstytucjonalizacji podkreślona została w publikacji „System wsparcia osób starszych w środowisku zamieszkania – przegląd sytuacji, propozycja modelu. Synteza.” pod red. Barbary Szatur-Jaworskiej i Piotra Błędowskiego, która określa, że „kluczowym jest, aby wsparcie udzielane seniorom miało charakter środowiskowy i personalny – było udzielane lokalnie, w miejscu zamieszkania osoby potrzebującej, z uwzględnieniem jej stanu zdrowia i zdolności psychofizycznych. Pozwala to na zaspokojenie potrzeb seniorów we własnym środowisku, bez konieczności kierowania do placówek udzielających całodobowej pomocy”.¹

¹System wsparcia osób starszych w środowisku zamieszkania– przegląd sytuacji, propozycja modelu. Synteza. Praca zbiorowa pod redakcją Barbary Szatur-Jaworskiej i Piotra Błędowskiego, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2017, s.6.

Przedstawiony poniżej Program Ostonowy „Zaopiekowany Senior” na rok 2025 (zwany dalej także Programem) umożliwi udzielenie pomocy mieszkańcom Miasta Rybnika w wieku 60+, doświadczającym trudności w codziennym funkcjonowaniu z powodu takich przyczyn jak stan zdrowia, samotne gospodarowanie czy brak wystarczającego wsparcia ze strony rodziny. W ramach Programu przewiduje się:

- zapewnienie usług opiekuńczych w formie usług sąsiedzkich w celu zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i podstawowej opieki higieniczno-pielęgnacyjnej,
- dostęp do tzw. „opieki na odległość”, która poprawi poczucie bezpieczeństwa oraz możliwość samodzielnego funkcjonowania w miejscu zamieszkania osób starszych.

Przyjęcie niniejszego Programu uchwałą Rady Miasta, jest wymogiem formalnym wynikającym z art. 17 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2024 r. poz. 1283, z późn. zm.), którego spełnienie umożliwi korzystanie ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach programu „Korpus Wsparcia Seniorów” na rok 2025 w zakresie uruchomienia usługi „opieki na odległość”.

2. Diagnoza i uzasadnienie

Zgodnie z założeniami programu „Korpus Wsparcia Seniorów” na rok 2025 możliwe do realizacji działania, które są zaplanowane także w niniejszym Programie, są „odpowiedzią na wyzwania, jakie stawiają przed Polską zachodzące procesy demograficzne” oraz są „elementem polityki społecznej państwa w zakresie wsparcia działań na rzecz osób starszych, niesamodzielnym ze względu na wiek oraz stan zdrowia”. Potrzebę wsparcia na rzecz seniorów widać także w Rybniku.

Tabela nr 1. Liczba mieszkańców Rybnika w wieku senioralnym w porównaniu do całkowitej liczby mieszkańców Rybnika.

Mieszkańcy	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety ogółem	66 011	65 018	64 465	63 799	63 074
Kobiety 60+	19 443	19 455	19 637	19 814	19 981
Kobiety 60+ w stosunku do ogółu kobiet	29,46%	29,92%	30,46%	31,06%	31,68%
Mężczyźni ogółem	61 404	60 402	59 840	59 130	58 294
Mężczyźni 65+	9 927	10 024	10 262	10 618	10 821
Mężczyźni 65+ w stosunku do ogółu mężczyzn	16,17%	16,59%	17,15%	17,96%	18,56%
Ogółem kobiety i mężczyźni	127 415	125 420	124 305	122 929	121 368
Kobiety 60+ i mężczyźni 65+ łącznie	29 370	29 479	29 899	30 432	30 802
Seniorzy w stosunku do ogółu mieszkańców	23,05%	23,50%	24,05%	24,76%	25,38%

Źródło: Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Rybnika.

Dane statystyczne zawarte w tabeli nr 1 wskazują, iż w przeciągu pięciu lat (2020-2024) odsetek osób w wieku senioralnym wśród mieszkańców Rybnika wzrósł z 23,05% do 25,38%. W przypadku kobiet odsetek w tym okresie zwiększył się z 29,46% do 31,68%, natomiast mężczyzn z 16,17% do 18,56%. Istotną informacją niezbędną do analizy tych danych jest fakt, że z uwagi na niedostępność danych dot. liczby mężczyzn w wieku 60+ w analizie statystycznej ujęto dane dot. mężczyzn w wieku dotąd rozumianym jako senioralny, czyli 65+, a nie jak to wskazuje program Korpus Wsparcia Seniorów” na rok 2025, mężczyzn w wieku 60+. Niezależnie jednak od tego aspektu, widać tendencję wzrostową. Istotny wpływ ma z jednej strony spadek urodzeń, a z drugiej strony wydłużenie życia, przy jednoczesnym spadku liczby mieszkańców miasta, czyli proces zwany starzeniem się społeczeństwa.

W publikacji „Długofalowa Polityka Senioralna w Polsce na lata 2014-2020 w zarysie” dookreślono, iż obserwuje się postępujące wraz z wiekiem pogorszenie stanu zdrowia oraz zwiększenie występowania różnych chorób. Zauważono korelację występowania chorób z prowadzeniem niezdrowego stylu życia oraz występowaniem ubóstwa. „Niska aktywność ruchowa przekłada się na problemy z nadwagą wśród osób starszych, a w konsekwencji na postępujący rozwój chorób układu krwionośnego i ruchowego”.² Często występuje wielochorobowość, otępienie, cukrzyca, pogorszenie funkcji narządów zmysłów, upośledzenie zdolności poznawczej i osłabienie siły mięśniowej.

Dane wskazują, iż coraz więcej osób starszych może wymagać pomocy ze względu na stan zdrowia. W ww. publikacji wskazano, iż w przyszłości może spowodować to ”konieczność organizacji zintegrowanej opieki, opartej na specjalistycznym podejściu geriatrycznym, a więc uwzględniającym trudności w zapamiętywaniu, dezorientację przestrzenną i czasową, niedosłuch, zaburzenia wzroku oraz obniżoną sprawność fizyczną i niewydolność krążeniową. Zdolność do samodzielnego procesowania informacji przez osoby starsze jest ograniczona i wymaga wsparcia instytucjonalnego”.³ Oprócz złego stanu zdrowia obserwuje się zjawisko e-wykluczenia, zmniejszenia więzi rodzinnych, osłabienia relacji międzyludzkich, nienadążania seniorów za rozwojem technologicznym w ich życiu codziennym, co z kolei sprzyja występowaniu poczucia alienacji i w konsekwencji prowadzi do zwiększonego odsetka stanów depresyjnych.

W ramach przyjętego uchwałą nr 715/XLIII/2021 Rady Miasta Rybnika z dnia 23 września 2021 r. Lokalnego Programu Opieki Wytchnieniowej dla Miasta Rybnika na lata 2021-2025 została przeprowadzona diagnoza dotycząca zapotrzebowania na różne usługi dla osób niepełnosprawnych. W dokumencie zauważono, iż rośnie odsetek osób starszych w Rybniku. Oznacza to, że w stosunkowo niedługim czasie znacząco może wzrosnąć zapotrzebowanie na usługi wspierające dla rosnącej grupy seniorów, jak i na usługi przerwy wytchnieniowej dla ich opiekunów. Także „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Rybnika na lata 2024-2030” podkreśla, iż „na przestrzeni ostatnich lat można zauważyć wzrost udziału osób, które ukończyły 60 lat w populacji ogólnej. Zjawisko to nazywane starzejącym się społeczeństwem ma miejsce zarówno w Polsce,

² Długofalowa Polityka Senioralna w Polsce na lata 2014-2020 w zarysie, Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej, 2014, s.12.

³ Długofalowa Polityka Senioralna w Polsce na lata 2014-2020 w zarysie, Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej, 2014, s.12.

jak i w większości uprzemysłowionych krajów. Niesie to za sobą konieczność intensyfikacji działań skierowanych w stronę wsparcia i integracji seniorów. W związku z rosnącym zapotrzebowaniem na usługi dla seniorów zamieszkujących w Rybniku podejmuje się szereg działań nastawionych na rozwój środowiskowych form wsparcia”.

Istotny wpływ na politykę senioralną ma Rybnicka Rada Seniorów, która wspiera miasto w sprawach dotyczących osób starszych, zwracając uwagę na ich potrzeby i oczekiwania, które – między innymi dzięki informacjom z tego źródła – brane są pod uwagę przy tworzeniu oferty dla rybnickich seniorów.

Obecnie w ramach oferty dla seniorów w Rybniku wyróżnia się przede wszystkim niżej opisane działania.

1) Domy pomocy społecznej

W przypadku konieczności całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, osobie niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych lub innych formach, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej. Na terenie miasta funkcjonuje Miejski Dom Pomocy Społecznej w Rybniku, przy ulicy Żużłowej 25, posiadający 150 miejsc dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych. Mieszkańcy Rybnika kierowani są także do domów pomocy społecznej zlokalizowanych poza Rybnikiem, co – w odniesieniu do osób w wieku 60+ – obrazuje poniższa tabela.

Tabela nr 2. Liczba osób w wieku 60+ korzystających z domów pomocy społecznej

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Miejski Dom Pomocy Społecznej w Rybniku	176	197	181	184	175
domy pomocy społecznej poza Rybnikiem	223	215	234	268	281
Ogółem	399	412	415	452	456

2) Mieszkania wspomagane senioralne

Obecnie Miasto Rybnik prowadzi dwa mieszkania wspomagane senioralne: przy ul. Chrobrego 13 i przy ul. Przemysłowej 23a. Oba mieszkania są przeznaczone dla kobiet, które z powodu wieku i stanu zdrowia mają problemy w codziennym funkcjonowaniu. Mieszkania są całkowicie dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością, zarówno architektonicznie jak i funkcjonalnie. W codziennym funkcjonowaniu mieszkankom pomaga opiekunka, która jest do dyspozycji przez minimum 3 godziny dziennie.

3) Dienne domy seniora

Placówka znajdująca się do końca 2023 roku przy ul. Konarskiego 49 została utworzona w 2015 roku w ramach programu „Senior-WIGOR”, następnie dofinansowana była w ramach Programu Wieloletniego „Senior+” na lata 2015-2020, a obecnie – w ramach edycji 2021-2025 tego programu. Od 1 stycznia 2024 roku placówka ta została przeniesiona do nowej siedziby przy ul. Mościckiego 15. Celem jej działalności jest zapewnienie wsparcia 30

seniorom (osobom nieaktywnym zawodowo w wieku 60+) przez umożliwienie korzystania z oferty prozdrowotnej, obejmującej usługi w zakresie aktywności ruchowej, a także oferty edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej. Placówka działa od poniedziałku do piątku w godzinach 8:00–16:00. Zadanie prowadzenia Dziennego Domu Senior+ zostało zlecone organizacji pozarządowej.

Z uwagi na wzrastającą ilość osób wymagających skierowania do tego typu placówek w roku 2025 powstanie jeszcze jedna placówka Dzienny Dom Pomocy Senioralnej w Rybniku przy ulicy Floriańskiej 26 w ramach projektu „Dzienny Dom Pomocy Senioralnej w Rybniku” współfinansowanego w ramach Priorytetu FESL.07.04 - Fundusze dla społeczeństwa dla działania FESL.07.04 - Usługi Społeczne w ramach Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 (Europejski Fundusz Społeczny +).

4) Kluby seniora

Klub seniora przy ul. Orzeszkowej 17, przeznaczony dla 20 mieszkańców Rybnika w wieku 60+, został uruchomiony w ramach Programu Wieloletniego „Senior+” na lata 2015-2020. Natomiast klub seniora przy ul. Floriańskiej 24 – również dla 20 seniorów – z projektu „System wsparcia rybnickich seniorów”, w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Seniorzy w ramach klubów mogą skorzystać z oferty zapewniającej aktywne spędzanie czasu wolnego, celem jest zaktywizowanie i zaangażowanie seniorów w działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego. Zajęcia odbywają się 4 godziny dziennie przez 5 dni w tygodniu. Prowadzenie klubów zostało zlecone organizacjom pozarządowym. W roku 2025 wprowadzono zmiany dotyczące ilości osób korzystających z klubów seniora – na 40 osób w każdym.

Tabela nr 3. Liczba osób 60+ korzystających z ośrodków wsparcia dla osób starszych.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Dzienny Dom Senior+	26	34	35	36	35
Klub seniora przy ul. Orzeszkowej 17	163	116	70	86	58
Klub seniora przy ul. Floriańskiej 24	45	77	72	87	81

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku.

Dane przedstawione w tabeli nr 3 obrazują ilość osób korzystających z zajęć w ośrodkach wsparcia dla osób starszych w latach 2020-2024. Dane te – w zestawieniu z ilością miejsc w poszczególnych placówkach (Dzienny Dom Senior+ – 30 miejsc, Klub seniora przy ul. Orzeszkowej 17 – 20 miejsc, Klub seniora przy ul. Floriańskiej 24 – 20 miejsc) wskazują, że liczba osób korzystających jest znacznie większa niż pierwotnie zakładano.

W roku 2024 powstał także Klub „Energetyczny Senior” przy Fundacji Elektrowni Rybnik, który prowadzony jest przez Fundację ze środków własnych.

Ponadto rybnicki seniorzy mają możliwość uczestnictwa w Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Rybniku. Uniwersytet ten jest organizacją pożytku publicznego, która poza wzmacnianiem

kondycji umysłowej seniorów poprzez organizację wykładów, warsztatów, kładzie nacisk również na zdrowie fizyczne i aktywność ruchową oraz rozwój pasji za pośrednictwem prowadzenia grup zainteresowań.

Działa także Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Rejonowy w Rybniku, Koło Emerytów i Rencistów Gotartowice, Rybnickie Koło Emerytów i Rencistów „Silesia” w Rybniku, Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Policyjnych, Związek Zawodowy Kolejarzy Śląskich, Klub Seniora Kamień, Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów KWK ROW Ruch Jankowice, Klub Seniora w Rybniku – Grabowni, Klub Seniora Radziejów.

5) Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku zleca podmiotowi zewnętrznemu realizację usług opiekuńczych dla osób pozostających w środowisku. Znaczna część tych usług świadczona jest osobom w wieku 60+.

Tabela nr 4. Liczba osób 60+ korzystających z usług opiekuńczych podstawowych.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety	110	81	91	99	109
Mężczyźni	31	21	22	20	39
Ogółem	141	102	113	119	148

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku.

Tabela nr 4 wskazuje ilość osób w wieku 60+ korzystających z usług opiekuńczych podstawowych w latach 2020-2024. Dane wskazują, iż z usług opiekuńczych w roku 2020 korzystało 141 osób. W roku 2021 liczba osób zmalała, co może wiązać się z występowaniem pandemii COVID-19, by ponownie zacząć rosnąć w następnych latach. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku usług opiekuńczych pielęgnacyjnych, gdzie również następuje spadek liczby osób korzystających z tego rodzaju wsparcia w latach 2021-2022, a w roku 2023 i 2024 zapotrzebowanie na te usługi znów wzrasta. Szczegółowe dane obrazuje tabela nr 5.

Tabela nr 5. Liczba osób 60+ korzystających z usług opiekuńczych pielęgnacyjnych.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety	25	21	20	30	25
Mężczyźni	19	9	9	9	16
Ogółem	44	30	29	39	41

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku.

Poniższe tabele nr 6 i 7 wskazują liczbę osób w wieku 60+ korzystających z usług specjalistycznych rehabilitacyjnych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2020-2024. Dane wskazują, iż z usług tych w roku 2020 korzystało odpowiednio 28 osób i 22 osoby, zaś do roku 2022 liczba osób malała, co można wiązać z występowaniem pandemii COVID-19 i ograniczeniami z nią powiązanymi. W roku 2024 liczba osób korzystających z tych usług wyraźnie wzrosła.

Tabela nr 6. Liczba osób 60+ korzystających z usług specjalistycznych rehabilitacyjnych.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety	16	17	14	14	16
Mężczyźni	12	3	4	5	10
Ogółem	28	20	18	19	26

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku.

Tabela nr 7. Liczba osób 60+ korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety	15	13	10	13	18
Mężczyźni	7	4	3	0	3
Ogółem	22	17	13	13	21

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku.

Uzupełnieniem oferty w zakresie usług opiekuńczych jest nowe rozwiązanie wprowadzone ustawą z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw – w postaci usług sąsiedzkich świadczonych bezpośrednio w środowisku lokalnym, opisanych w niniejszym Programie (ust. 5 – Moduł I), które są realizowane w ramach programu „Korpus Wsparcia Seniorów” na rok 2025. Z tej formy pomocy – po jej uruchomieniu po raz pierwszy w roku 2024 – skorzystało 12 kobiet i 2 mężczyzn.

6) Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)

W Rybniku osoby starsze, które posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub równoważne mogą także korzystać ze wsparcia wynikającego z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, które realizowane jest przy wykorzystaniu środków PFRON poprzez dofinansowanie do:

- likwidacji barier funkcjonalnych (architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się),
- zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

Poniższe tabele nr 8 i 9 przedstawiają dane dotyczące liczby osób w wieku 60+, które w latach 2020-2024 skorzystały z wsparcia ze środków PFRON w Rybniku.

Tabela nr 8. Liczba osób 60+ korzystających ze wsparcia w likwidacji barier funkcjonalnych (architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się).

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety	23	23	23	29	30
Mężczyźni	16	18	16	17	22
Ogółem	39	41	39	46	52

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku.

Tabela nr 9. Liczba osób 60+ korzystających z zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety	151	171	210	201	535
Mężczyźni	94	101	119	109	229
Ogółem	245	272	329	310	764

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku

7) Program „Pakiet Opieki wytchnieniowej”

Celem programu „Pakiet opieki wytchnieniowej dla opiekunów osób zależnych”, uruchomionego przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku w roku 2018, było udzielenie kompleksowego wsparcia dla opiekunów osób zależnych w świadczeniu długotrwałej i bezpośredniej opieki nad dorosłym niesamodzielnym członkiem rodziny. Działania w okresie 2018-2019 finansowane były w ramach konkursu „Generator Innowacji. Sieci Wsparcia” realizowanego przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę” z Warszawy, w ramach POWER 2014-2020, zaś od drugiego półrocza 2019 r. – zadania te realizowane były na podstawie przyjętego uchwałą nr 187/XIV/2019 Rady Miasta Rybnika z dnia 26 września 2019 r. Programu osłonowego w zakresie wsparcia dla opiekunów osób zależnych w Mieście Rybnik na lata 2019-2021 pt. „Pakiet opieki wytchnieniowej”.

W latach 2020-2021 do programu dołączono dodatkowe wsparcie (skierowane do rodzin osób zależnych ze znacznym stopniem niepełnosprawności lub orzeczeniami równoważnymi) w formie specjalistycznego poradnictwa – nauki prowadzenia działań pielęgnacyjnych, rehabilitacyjnych i dietetycznych, realizowanej w domu osoby zależnej, finansowane ze środków Funduszu Solidarnościowego w ramach programu ministerialnego „Opieka wytchnieniowa”. Działania tego komponentu nie były skierowane wyłącznie do osób starszych, jednak obejmowały wiele osób z tej grupy.

Od 2022 roku program Ministra Rodziny i Polityki Społecznej „Opieka wytchnieniowa” obejmuje wyłącznie działania z zakresu opieki dziennej i całodobowej, bez możliwości

objęcia finansowaniem specjalistycznego poradnictwa i w tej formie program był realizowany przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku w latach 2022 – 2024 i jest realizowany nadal.

Tabela nr 10. Liczba osób 60+ korzystających z programu „Opieka wytchnieniowa” – opieka całodobowa.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety	0	0	20	33	46
Mężczyźni	0	0	16	17	21
Ogółem	0	0	36	50	67

Zródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku

Tabela nr 11. Liczba osób 60+ korzystających z programu „Opieka wytchnieniowa” – opieka dzienna.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety	0	0	9	16	18
Mężczyźni	0	0	4	9	19
Ogółem	0	0	13	25	37

Zródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku

Dane przedstawione w tabelach nr 10 i 11 wskazują na stale rosnące zapotrzebowanie na usługi w ramach programu „Opieka wytchnieniowa”. Odpowiada to realiom codziennego życia – seniorzy wymagający stałej opieki osoby drugiej, pozostają pod opieką najbliższych członków rodziny, którzy wymagają wsparcia w tym trudnym zadaniu łączenia życia zawodowego, rodzinnego i opieki nad osobą zależną.

8) Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością”

Program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”, który w roku 2024 zmienił nazwę na „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością”, adresowany jest do osób z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Działania te są skierowane także do osób starszych, które mają możliwość skorzystania z pomocy asystenta m.in. przy wykonywaniu codziennych czynności, czy podejmowaniu aktywności społecznej. Program ten realizowany był w Rybniku w latach 2020–2024 i jest realizowany nadal.

Tabela nr 12. Liczba osób korzystających z programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety	16	6	9	18	55
Mężczyźni	9	3	2	5	32
Ogółem	25	9	11	23	87

Zródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku.

Przedstawione powyżej w tabeli nr 12 dane pokazują, że wyłączając czas pandemii COVID-19, zapotrzebowanie na usługę asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością również wzrasta, co dodatkowo potwierdza bardzo duża ilość wniosków przyjętych na 2025 rok, co dotyczy nie tylko programu „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością”, ale także programu „Opieka wytchnieniowa”.

9) Rybnicki Telefon Seniora

Jest to miejska linia telefoniczna dla seniorów, prowadzona przez rybnickich seniorów-wolontariuszy, którzy udzielają informacji na temat działań dla osób starszych w Rybniku oraz udzielają wsparcia w sytuacji osamotnienia. Telefon został uruchomiony w ramach projektu „Halo Aktywni 60+” realizowanego z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Działanie 4.3. Działanie z jednej strony ma za zadanie informowanie seniorów możliwych formach wsparcia oraz działaniach do nich skierowanych, a z drugiej – poprzez wolontariat senioralny – pełni rolę aktywizującą ich samych. W 2024 roku Rybnicki Telefon Seniora zrzeszał 33 wolontariuszy. Wolontariusze pełnili łącznie 401 dyżurów (1586 godzin), najczęściej w grupach 2-3 osobowych. Średnia liczba dyżurów na osobę wyniosła 12,5. Zarejestrowano 213 połączeń telefonicznych, dotyczących głównie zajęć dla seniorów (25,66%), spraw urzędowych (13,82%) i wsparcia w miejscu zamieszkania (11,18%). 5% rozmów wynikało z potrzeby kontaktu społecznego.

Tabela nr 13. Liczba osób korzystających Rybnickiego Telefonu Seniora.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Ogółem	brak danych	406	324	239	213

Zródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku

Dane zawarte w tabeli nr 13 pokazują, że największe zapotrzebowanie na tego typu wsparcie było w czasie pandemii COVID-19, a wraz z likwidacją obostrzeń z nią związanych seniorzy wrócili do bezpośrednich kontaktów interpersonalnych (spotkania w klubach seniora, wizyty w urzędach, spotkania towarzyskie i inne aktywności), podczas których otrzymywali potrzebne wsparcie.

10) Program „Rybnik przyjazny Seniorom”

Program „Rybnik przyjazny Seniorom” ma na celu aktywizację osób po 60 roku życia i kształtowanie pozytywnego wizerunku osób starszych w społeczeństwie. Funkcjonuje od 2016 roku i ułatwia seniorom dostęp do usług kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych poprzez:

- możliwość skorzystania z ulgowych biletów w obiektach Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Rybniku,
- bilet „Aktywny senior” na poszczególnych pływalniach,
- rabat na karnet na usługi rehabilitacyjne,
- zniżki w miejskich instytucjach kultury,
- ulgi dla osób posiadających Karty Seniora w podmiotach prywatnych.

11) Program „Korpus Wsparcia Seniorów”

Program ten realizowany jest od roku 2022. Zastąpił on wcześniejszy program „Wspieraj Seniora”, który zakładał pomoc w dostarczeniu niezbędnych produktów do domu seniora i załatwieniu spraw poza domem, by ograniczyć konieczność wychodzenia osób starszych na zewnątrz podczas pandemii COVID-19. Program ten, finansowany ze środków ministerialnych, realizowany był od 20 października 2020 roku do końca 2021 roku, jednakże w ramach środków własnych Miasta Rybnika pomoc seniorom udzielana była już od początku pandemii. Od 2022 roku program przybrał nazwę „Korpus Wsparcia Seniorów” jako dotacja celowa z budżetu państwa. W latach 2022 i 2023 zakładał on dwa moduły:
Moduł 1: Organizacja wolontariatu na rzecz seniorów (w tym zakresie m.in. funkcjonował Punkt Informacji Senioralnej),
Moduł 2: „Opieka na odległość” - opaski SOS.
Przedstawione w tabelach nr 14 i 15 dane dowodzą znacznego zainteresowania ww. formami wsparcia osób 60+ i potrzeby kontynuowania ich w następnych latach.

Tabela nr 14. Liczba osób korzystających z Punktu Informacji Senioralnej.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety	58	96	133	154	136
Mężczyźni	39	41	72	98	77
Ogółem	97	137	205	252	213

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku.

Tabela nr 15. Liczba osób korzystających z „opieki na odległość” w ramach „Korpusu Wsparcia Seniorów”.

Osoby w wieku 60+	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022	ROK 2023	ROK 2024
Kobiety	0	0	150	133	153
Mężczyźni	0	0	58	49	61
Ogółem	0	0	208	182	214

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku.

Zarówno możliwość otrzymania kompleksowej informacji i wsparcia, jak i opaski bezpieczeństwa, czyli narzędzia do świadczenia „opieki na odległość”, są dla seniorów istotnym elementem zwiększającym poczucie bezpieczeństwa i komfort życia, szczególnie dla tych spośród nich, którzy mieszkają samotnie.

Jak wskazano w opisie dostępnych usług opiekuńczych, w edycji na rok 2024 ww. program po raz pierwszy objął nową formę pomocy – usługi sąsiedzkie, z których skorzystało w tym pierwszym roku obowiązywania łącznie 14 osób.

Ministerialny program „Korpus Wsparcia Seniorów” na rok 2025, podobnie jak to było już w roku 2024, przewiduje dwa moduły – tj. obok usług sąsiedzkich również system „opieki na odległość”.

W celu realizacji działań w zakresie przewidzianym w ww. programie ministerialnym w roku 2025 zostało złożone stosowne zapotrzebowanie na środki finansowe.

3. Cel

Celem Programu jest wsparcie rybnickich seniorów 60+, którzy mają problemy z samodzielnym funkcjonowaniem ze względu na stan zdrowia poprzez:

- uzupełnienie wachlarza usług oferowanych seniorom o świadczenie codziennej pomocy w miejscu zamieszkania w formule usług sąsiedzkich dla seniorów zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami,
- umożliwienie seniorom korzystania z usługi „opieki na odległość”, która poprawi ich poczucie bezpieczeństwa oraz da możliwość samodzielnego funkcjonowania w miejscu zamieszkania.

4. Grupa docelowa Programu

Grupą docelową Programu są seniorzy - mieszkańcy Miasta Rybnika w wieku 60+, którzy mają problemy z samodzielnym funkcjonowaniem ze względu na stan zdrowia, prowadzący samodzielne gospodarstwa domowe lub mieszkający z osobami bliskimi, które nie są w stanie zapewnić im wystarczającego wsparcia, którzy będą korzystać z pomocy sąsiedzkiej w miejscu zamieszkania lub uzyskają dostęp do opieki na odległość.

Do Programu kwalifikować będą pracownicy socjalni na podstawie:

- zgłoszeń przez ogólnopolską infolinię dla osób starszych,
- bezpośredniego kontaktu seniora z Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Rybniku (zarówno telefonicznego, jak i osobistego),
- zgłoszeń z innych instytucji udzielających wsparcia ww. grupie.

5. Działania

W ramach Programu realizowane będzie wsparcie skierowane do seniorów w ramach dwóch modułów, które określa program „Korpus Wsparcia Seniorów” na rok 2025:

- Modułu I, pozwalającego na udzielenie wsparcia seniorom w miejscu zamieszkania poprzez zapewnienie usług sąsiedzkich – wsparcie obejmie 20 seniorów,

- Modułu II, mającego na celu poprawę bezpieczeństwa oraz możliwości samodzielnego funkcjonowania w miejscu zamieszkania osób starszych przez dostęp do tzw. „opieki na odległość” poprzez zakup usługi wsparcia w postaci opasek bezpieczeństwa wraz z systemem obsługi – wsparcie adresowane będzie do 200 osób.

Zadania realizowane w ramach Programu są następujące.

Zadanie 1. Organizacja wsparcia w ramach MODUŁU I, w ramach której nastąpi:

- a) Weryfikacja zgłoszeń seniorów przez pracowników socjalnych oraz koordynacja działań.
- b) Uruchomienie i realizacja usług sąsiedzkich obejmujących pomoc w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, podstawową opiekę higieniczno-pielęgniarską (tylko formy wsparcia niewymagające specjalistycznej wiedzy i kompetencji) oraz, w miarę potrzeb i możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

Zadanie 2. Organizacja wsparcia w ramach MODUŁU II, w ramach której nastąpi:

- a) Weryfikacja zgłoszeń seniorów przez pracowników socjalnych.
- b) Ustalenie przez pracownika socjalnego przy współpracy z seniorem zakresu wsparcia i terminów świadczenia usługi wsparcia.
- c) Przeszkolenie seniora z zakresu możliwości technicznych systemu opieki na odległość.
- d) Nadzór pracownika socjalnego nad realizacją wsparcia.

Zadanie 3. Obsługa Programu

- a) Promocja działań w środowisku lokalnym.
- b) Koordynacja, monitoring, rozliczenie i sprawozdawczość Programu zgodnie z przepisami.

6. Okres realizacji Programu

Program jest realizowany w zakresie usług sąsiedzkich w terminie od dnia 1 stycznia 2025 roku do dnia 31 grudnia 2025 roku. Realizacja usług „opieki na odległość” warunkowana jest przyjęciem niniejszego Programu, stąd może się rozpocząć dopiero po jego przyjęciu.

7. Finansowanie Programu

Środki na realizację Programu będą pochodzić z dotacji celowej budżetu państwa z programu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Korpus Wsparcia Seniorów” na rok 2025. Zaangażowane zostaną także środki własne w wysokości 20% wysokości zadania. Program będzie realizowany wyłącznie w przypadku otrzymania ww. środków ministerialnych zgodnie ze złożonym do Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego zapotrzebowaniem. W okresie od 1.01.2025 roku do czasu otrzymania środków zewnętrznych działania realizowane są w ramach struktury Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

8. Sprawozdawczość

Sprawozdanie z realizacji Programu zostanie ujęte w sprawozdaniu z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku i zamieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej Ośrodka. Będzie ono uwzględniać między innymi:

- liczbę osób objętych wsparciem w ramach Programu;
- koszt realizacji pomocy.

Rozliczenie środków przyznanych w ramach programu „Korpus Wsparcia Seniorów” zostanie przekazane do Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego zgodnie z wymogami ww. programu.